AVİM
AVRASYA İNCELEMELERİ MERKEZİ
CENTER FOR EURASIAN STUDIES

AVİM Yorum • No: 2019 / 47 • Mayıs 2019

19 MAYIS VE PONTUS HİKÂYELERİ

Teoman Ertuğrul TULUN

Analist

Türkiye her yıl 19 Mayısta, Mustafa Kemal Atatürkün 19 Mayıs 1919da Karadenizin kıyı kenti Samsuna çıkışını Atatürk, Gençlik ve Spor Günü olarak anmaktadır. Bu tarih, Türk Ulusu tarafından, Kurtuluş Savaşı'nın başlangıcı olarak kabul edilmektedir. 1919 yılı, asırlara dayanan geçmişe sahip Osmanlı İmparatorluğu'nun son günlerine geldiği ve Türk halkının Batı güçlerine, Çarlık Rusyasına ve bunların Anadolu'daki işbirlikçilerine karşı ölüm kalım mücadelesi verdiği bir döneme denk düşmektedir. Yabancı istilacıların Anadoludaki işbirlikçilerinin, yüzyıllarca imparatorlukta Türk halkıyla yan yana yaşayan Osmanlı devletinin bazı vatandaş grupları olduğunun vurgulanması gerekir.

Türkiye, bu anlamlı günü 19 Mayıs'ta kutlarken, Birinci Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında Anadolu'nun istilacı dış güçleri ile işbirliği yapan bazı etnik grupların torunları, belli ülkelerde farklı yorumlarla, anma etkinlikleri düzenliyorlar. Bu etkinliklerin hepsi ortak bir hedefi paylaşıyor: Türklere, Türkiye'ye ve İslam'a karşı nefret yaymak. Başka bir deyişle bu anma etkinlikleri, nefret ve ilkel bir intikam zihniyetini yayan, Türk düşmanlığına ve İslam düşmanlığına yönelik faaliyetlerden başka bir şey değildir. Bu bağlamda, bu yılın Mayıs ayında Pontus Soykırımının Yüzüncü Yıldönümü hikâyelerini dinledik ve bazı ülkelerde anmalara tanık olduk.

Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) olarak, Pontus Anlatısı ve Nefret Söylemi başlıklı raporumuzda[1], Yunanistan'da ve Rum diasporası arasında 1980lerde icat edilen ve konuşulmaya başlanan iddiaları ve suçlamaları ayrıntılı bir şekilde inceledik. Bu iddialar yalnızca Osmanlı Devletine karşı değil, aynı zamanda Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Ankara'da yerleşik geçici Türk hükümetine de (Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti olarak bilinir) yönelik bir nitelik de taşımaktadır.[2]

Bu konuda yukarıda değinilen AVİM raporumuzda aşağıdaki hususlar belirtilmiştir:

Yunan Hükümeti 24 Şubat 1994te, 19 Mayısın Pontus Soykırımı için bir anma günü olacağı yönünde bir karar kabul etti. Bu hususta öneri, 1992 yılında Yunanistanın siyasi gündemine o dönemde ana muhalefet lideri olan Andreas Papandreu tarafından getirildi. 19 Mayısın, sözde Pontus Rum Soykırımı olarak adlandırılan anma günü olması önerildi. Andreas Papandreu Başbakan olduğunda önerisini Parlamentoya getirdi ve Yunan Parlamentosu, 19 Mayısı Pontus Rumlarının Soykırımını anma günü ilan eden bir yasayı kabul etti. [3]

Mustafa Kemal Atatürk, 1927 yılında yaptığı "Nutuk" (Büyük Konuşma) olarak bilinen tarihi konuşmasında, Osmanlı İmparatorluğu'nun son yıllarında ve Türk Kurtuluş Savaşı'nın başlangıcında meydana olan olayları da kapsamlı bir şekilde değerlendirmiştir. Atatürk konuşmasında bu konuyu Pontus Meselesi olarak nitelendirmiş ve bu meselenin bize [Türkiye] çok büyük zarar verdiğini ifade etmiştir. Atatürkün, Nutukta yer alan Pontus Meselesi ile ilgili değerlendirmesinin ilk bölümü şu şekildedir:

> Muhterem Efendiler, umumi beyanatımın mukaddematında (başlangıcında) bir Pontus meselesinden bahsetmiştim. Bu mesele, vesaikiyle cümlenin malûmu olmuştur. Ancak bizi de çok meşgul ettiğinden burada münasebeti olan bazı noktalarına temas edeceğim. 1840 senesinden beri; yani üç rubu asırdan (çeyrek yüzyıldan) beri, Rizeden İstanbul Boğazına kadar Anadolunun Karadeniz havzasında, eski Yunanlılığın ihyası için çalışan bir Rum zümresi mevcut idi. Amerika Rum muhacirlerinden Rahip Klematios namında biri, ilk Pontus içtimagâhını (toplantı yeri) İneboluda, elyevm (bugün) halkın Manastır tâbir ettikleri bir tepede, kurmuştu. Bu teşkilât mensupları zaman zaman münferit eşkıya çeteleri şeklinde. icrayi faaliyet ediyorlardı. Harbi Umumi esnasında, hariçten gönderilip tevzi olunan silâh, cephane, bomba ve makinalı tüfeklerle Samsun, Çarşamba, Bafra ve Erbaa Rum köyleri âdeta bir silâh deposu halini almıştı. Mütarekeden sonra, bütün Rumlar, Yunanlılık amali milliyesiyle her tarafta şımardığı gibi Ethniki Hetairia (Etniki Etarya) Cemiyeti propagandacıları ve Merzifon Amerikan müessesatı (kurumları) tarafından mânen yetiştirilen ve ecnebi hükümetlerin silâhlariyle maddeten takviye ve teşci (teşvik) edilen, bu havalideki Rum kütlesi de, müstakil bir Pontus hükümeti teşkil etmek emeline düştü. Bu maksatla umumi bir kıyam hazırladılar. Dağlara çekildiler ve Amasya, Samsun ve Havalisi Rum Metropoliti Yerinaousun idaresinde, muntazam bir program tahtında icrayi faaliyete başladılar. Samsundaki Rum komitecilerinin reisi Reji Fabrikası Direktörü Tokamanidis bir taraftan da Merkezî Anadolu ile muhaberat tesisine tevessül ediyordu. Bazı ecnebi hükümetler, Pontus teşkiline müzaheret edeceklerini vadettiler ve Samsun ve havalisindeki Rumluk nüfusunu teksir (çoğaltmak) için de, Rusyadaki Rum ve Ermenileri Batumda cem eylediler (topladılar). Onları, Türk Kafkas ordularından alınıp Batumda depo olunan silâhlarla teslih ederek (silahlandırarak) , sahillerimize ihraca başladılar. Çetecilik etmek üzere, sahillerimize çıkarılabilecek birkaç bin Rumu Sohumda, Haralambos isminde bir adamın başına topladılar. Batumda toplananlar da Haralambos' un etrafında içtima edenlere iltihak ettiriliyordu. Memleketimiz dâhilinde, Samsunda bazı ecnebi mümessilleri tarafından da himaye ve teslih ediliyordu. Sahillerimize çıkan bu çeteler efradı, muhacir iaşesi maskesi altında, ecnebi hükümetleri tarafından iaşe ve ilbas (giydirilmek) ediliyordu. Ecnebi Salibiahmerleri (Kızılhaç) meyanında gelen zâbitan heyetlerinin de, teşkilât yapmaya, talim ve terbiyei askeriye ile iştigal etmeye, müstakbel Pontus hükümetinin temelini kurmaya, memur oldukları anlaşılıyordu.[4]

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere, Atatürk konuşmasında, yabancı ülkelerin Pontus meselesindeki rolüne ve katılımına açıkça atıfta bulunmakta ve özellikle

Merzifon'daki Amerikan kurumlarına dikkat çekmektedir. Bebek-İstanbul'daki Amerikan kolejinin teolojik eğitimini bırakmasından sonra Amerikan Yabancı Misyonlar Kurulu tarafından teolojik seminer olarak kurulan bu kuruma Amerikan Merzifon Koleji ismi verildiğine bu bağlamda işaret etmekte yarar bulunmaktadır.[5]

Atatürkün yukarıda belirtilen açıklamaları, Türkiye Cumhuriyetinin kuruluş döneminde karşılaşılan Pontus Meselesine ilişkin Türk değerlendirmesini çok net bir şekilde ortaya koymaktadır.

Bazı silahlı Pontus Rum gruplarının içinde yaşadıkları, vatandaşı oldukları devleti parçalamaya çalıştıkları, Anadolu'nun istilacı güçleriyle işbirliği yaptıkları, yüzyıllarca birlikte yaşadıkları insanlara karşı savaştıkları ve o günlerde toplumlar arası ilişkileri saldırgan bir şekilde bozdukları bir gerçektir. Şimdi zaman, bu gerçeklerle yüzleşme ve yeni kuşaklara nefret ve ilkel intikam duygusu aşılamaktan kaçınma zamanıdır. Nefret söylemi insanlığa acıdan başka bir şey getirmemiştir. Bu, Pontus Rumları için de geçerlidir. İntikamcı yaklaşımların eski yaraları tetikleme potansiyeli vardır. Geçen yüzyılda yaşadığımız gibi, nefret Anadolu'da birçok soruna neden olmuş, ancak bunlardan bir tanesini bile çözememiştir. Bunun hep hatırda tutulmasında yarar bulunmaktadır.

**Bu yorum yazısının aslı İngilizce olarak kaleme alınmıştır.*

***Fotoğraf: http://avim.org.tr/*

[1] Teoman Ertuğrul Tulun, The Pontus Narrative And Hate Speech (Ankara: Center For Eurasian Studies, Mayıs 2017).

[2] VII Tulun.

[3] Tulun, 16.

[4] Tulun, 10.

[5] Tulun, 10.

Yazar Hakkında :

Teoman Ertuğrul Tulun , Avrasya İncelemeleri Merkezi'nde (Ankara) analisttir. Dr. Teoman Ertuğrul Tulun, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi doktorasını Ankara İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi'nde tamamladı. Avrupa Birliği Çalışmaları, Küreselleşme, Yabancı Düşmanlığı, Nefret Söylemi Çalışmaları ve Uluslararası İlişkiler *alanlarında çalışmalar yapmaktadır.*

Atıfta bulunmak için: TULUN, Teoman Ertuğrul. 2026. "19 MAYIS VE PONTUS HİKÂYELERİ." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2019 / 47. Mayıs 24. Erişim Kasım 22, 2026. https://avim.org.tr/public/tr/Yorum/19-MAYIS-VE-PONTUS-HIKAYELERI

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır